

kakor semena). Skušeni kmetovavci pravijo, da se po ogeljnem prahu vse korenstvo prav dobro ponaša in bogato obrodi. — Kdor na ogeljni prah kumare sadi, bo ravno tako tudi dovelj in posebno lepih kumar pridelal. Oglje, kakor je znano, vleče dovelj gazov na-se, in skoraj bi rekel, da ravno to korenstvo najbolj kviško in na debelo žene. Boljši od lesnega ali drevnega oglja je pa košeno oglje, kar je posebno za tiste rastline koristno, ki se v kahlah in drugih posodah redé. — Kdor ima priložnost, naj poskusi, korenstvu in drugim rastlinam z ogeljnim prahom gnojiti, in naj nam svoje skušnje ob svojem času po „Novicah“ naznani.

(Kako se dajo verbe najboljše zasaditi). Po naznanilu višjega gojzdnega svetovavca barona Berg-a se je pri predoru Obre pri Grünberg-u v Šlezii zasadba verb takole najboljše obnesla. Skopali so namreč po velikosti okolice en ali dva 10 čevljev široka velika grabna, v ktera so po 12 čevljev narazen 6 čevljev široke stranske grabne napeljali. Ti stranski grabni so se vstric eden drugemu naravnost v veliki graben razlivali. Tako so ostale med grabni precej visoke grede, po katerih so poprek in po 2 čevlja saksebi potegnili po 3 pavce globoke grabničke in v te grabničke so po 3 do 4 bekovih mladik, eno zraven druge, položili, da so tako rekoč majhine, pa vendar ne zvezane fašine napravili. Čez to se je toliko peska nasulo, da so bile vse bekove šibine z njim zasute. Pesek je za to potreben; če ga ni na mestu, se mora pa od drugod pripeljati. Skušnje s posipanjem rodovitne in ilovnate zemlje, namesto peska se niso poterdile. „Prakt. Wochenbl.“

(Kmetovavci posipajte hlevni gnoj z gipsom). „Novice“ so hlevni gnoj z gipsom posipati že večkrat priporočevale. Pa že spet ga morejo priporočati po skušnjah, ki so se v poslednjih časih tako koristno obnesle. Tukaj omenimo med drugimi skušnjami le nekoliko tistih, ki jih je eden najpervih kmetovavcev, namreč svetovavec deželskega gospodarstva, gosp. Christiani v Oderbrach-u napravil. Pognojil je namreč en oral polja s $4\frac{1}{3}$ vozmi z gipsom pošupanega gnoja in pridelal je 15 vaganov krompirja več, kakor se ga je sicer na ravno tem polji pridelalo, ki je bilo z navadnim gnojem pognojeno. Felenberg-Ziegler pri Bernu je dal pozimi kravji in konjski gnoj prec, ko je bil izkidan, nekoliko na kupu potlačiti in tako z gipsom potresti, da je za vsako odrašeno govedo blizo dveh funtov gipsa po gnoji potresel. Tako pošupan od šestere krav in ravno toliko kónj napravljeni gnojni kup je bil zadnjo spomlad ravno tak, kakor da bi bil ravno zdaj iz hleva izkidan; ni bil ne spletnjen ne sparjen. Mesca velikega travna so ta kup 4 pavce na debelo s perstjo zasuli, in ga do mesca kimovca ležati pustili. Le za poltretji čevlj se je posedel, njegov obsežek pa le za 256 kubičnih čevljev zmanjšal. Če bi ne bil omenjeni gnojni kup z gipsom potresen, bi se bil v ravno tem času gotovo za 945 kubičnih čevljev zmanjšal. Ko se je tedaj gnoj z gipsom posipal ali gipsal, se ni le prihranilo 689 čevljev gnoja, temuč ostal je v njem tudi vés gnjilec. Če postavimo, da se od odrašenega goveda na leto le 220 centov gnoja dobi, bi se v njem, če bi bil gipsan, 173 funtov gnjilca ohranilo, med tem ko ga negipsan gnoj nima več v sebi kakor 110 funtov. 5 centov in pol gipsa velja (če je cent po 2 dvajsetici) 11 dvajsetic, dobička je pa zato najmanj 11 gold., ki se očitno pokaže v obilniših pridelkih taci njiv, ktere so bile z gipsanim gnojem pognojene. Gnoj je kakor vsa dišeča reč; če ga ne zapreš, se ti izdiši; zapreš mu pa duh in dušo njegovo, če ga dobro potlačiš, — še bolj pa če ga z gipsom posiplješ; gips oklene dišečo gnojno moč, ktera nam polje rodovitno dela.

Oglas začetka višje c. k. kmetijske šole v ogerskem Altenburgu.

Vodstvo c. k. višje šole za kmetijstvo v ogerskem Altenburgu daje na znanje, da se bo ta šola, ktera 2 leti terpi, začela 1. dan mesca oktobra.

Uče se v ti šoli vsi poglavitni nauki kmetijstva, pa tudi tisti, ki so umnemu kmetovanju v podlago.

Kdor hoče v to šolo, v kateri se vse v nemškem jeziku uči, vzeti biti, mora skazati, da se je izučil v kateri višji gimnazii ali pa višji realki, — da se je saj eno leto s kmetijstvom djansko pečal, — da je najmanj 17 let star in pa lepe obnaše.

Učnine se plača za vsako polovico prvega leta po 40 gold., drugega leta pa le po 20 gold. star. dnarja. — Živež in stanovanje si oskerbi vsak učenec sam.

Zgodovinske reči.

O starih Karnih.

Spisal D. Terstenjak.

§. 1.

O starih Karnih govorijo Strabo, Livi, Ptolomaj in Plini. Strabo (Geog. IV. 27) piše: „da okoli Akvileje prebivajo nektare betve Norikov in pa Karni“.

Plini (III, 18) in Ptolomaj (III, 1) pišeta, „da Akvileja je stala v okrožji Karnov“. Livi (XLIII 5) Karne poleg Gallov postavlja, in o njihovi narodnosti nič ne reče. Ti Galli so, kakor Livi pravi (XXXIX, 23) še le leta 566 urbis conditae, ali 186 pred Krist. okoli Akvileje se naselili, zato je tudi Livi pisati mogel: da Akvileja stoji „in agro Gallorum“ (Livi XL, 34). Iz gerških in rimskih pisateljev toraj nič gotovega ne zvemo o narodnosti Karnov.

§. 2.

Med novejšje izpraševavce zgodovine starih Karnov more se imenovati Diefenbach. Al tudi on si ne upa določiti narodnosti Karnov. V svojem delu „Celtica“ (II, 130) piše o Karnih sledeče: „Das Schwanken zwischen illirischer und keltischer Abstammung, oder die Annahme einer Mischung aus beiden, tritt bei folgenden Völkern ein, und zwar erstens bei den Carni“ itd. Diefenbach toraj dvomi: ali bi Karne prišteval Ilirom ali Keltom, ali pa jih imel za zmes iz obojih. Z galskimi „Karnuti“ Diefenbach Karnov že za tega voljo noče ednačiti, ker oni spadajo v Belovesov vlak*) Drugi brez vseh dokazov terdijo, da Karni so bili Kelti, ker karn pomenja v keltiščini: pečino. Al ta dokaz nima nikakoršne važnosti, ker karn**) tudi v slovenščini pomenja pečino.

§. 3.

Poslušati še imamo rajnega prof. Zeusa. On v svojih bukvah „Die Deutschen und die Nachbarstämme“ str. 249 tako umuje: „Po Pliniu in Ptolomaji je Akvileja stala v okrožji Karnov, Livi pa okrožje tega mesta imenuje „ager Gallorum“, — toraj so Karni bili Galli“.

Al to umovanje stoji na slabih nogah. Ti Galli so se, kakor Plini sam terdi, še le leta 186 pred Krist. v tem okrožji naselili. Akoravno so se ti naseljenci mogli na povelje Rimljanov nazaj podati v svoje prvotne sedeže, vendar ni verjetno, da bi se vsi nazaj podali bili.

Rimljani so le z onim poveljem hotli nove naselbine prečiti (primeri: Mommsen „Röm. Gesch.“ I, 486,

*) Tudi Valvazor je prav ostroumno dokazal, da si Karni sosedje Norencov in Karnuti niso v nikakoršni zavezi bili.

Pis.

**) Zato imena: Kranj, die am Felsgestein gebaute Stadt, Kernuz, na Koroškem, — Karn, Kern, karnski, kernski grad, „Ruine der Karnburg“ nekdanje stanovališče koroško-slovenskih vojvodov.

II, 166); že naseljene Vlahe so pustili v svojih sedezih, in tako se je akvilejski kraj še lahko imenoval: „ager Gallorum“. Saj si tudi Gorico svojijo Slovenci, Nemci in Lah, ravno tako Terst. Ker laški živelj v Gorici nadvladuje, jo tedaj še mi dalešnji imenujemo: „laško Gorico“, akoravno je slovenskega početka. Kakor sadaj v onem okrožji trojni rod prebiva: nemški, slovenski in laški, tako ob času Rimljanov: norensko-slovenski, karnsko-slovenski in galski; zato nahajamo v Akvileji spomenike norenskemu Belinu, in pa galskemu Belenu posvečene. To pa ste dve različni božanstvi. Norensko se v napisih zmiraj glasi: BELINO. AVG. SAC.; galsko pa: BELENO. AVG. SAC. *)

(Dalje sledi.)

Ljudevit vojvoda horvatski.

Zlomak večje historične povesti.

(Konec.)

III.

1. „So že sopet Horvati pri nas, kakošni bes jih nosi takošno daljno pot?“ tako turnski stražar achenški govori k svoji babki, ktera, ko od Horvatov čuje, vsa strepeče, ker njeni mož ji je bil čudne stvari pripovedal od Horvatov, ktere je spoznal na bajnem polji.

„Starka! mora nekaj važnega biti, da v taki hudi zimi prijašajo ti junaci k nam“, tako reče stražar, in ter pihne trikrat v srebrni rog v znamenje, da slavni gosti pridejo.

Jahači na pol zmerznjeni sedijo na svojih kljusetih, in sam vojvoda Porina se komaj derži na konji. Jašejo pred cesarsko palačo, in ko cesar dobi glas, da je vojvoda Porina — njegov zvest zaveznik — tako dalje v hudi zimi prijahal, mu sam naproti gré, in prav prijazno roko strese.

Gerdega častilakomneža Porina pelje čez visoke stopalnice v svojo sobano, in ko se je Porina ogrel in začim Rajčanom okreval, začne cesarju govoriti:

„Prevzetni vojvoda Ljudevit neče spoznati Vašega gospodarstva svetli in mogočni cesar! On hoče vse Vaše zaveznike prevladati, in mogočno državo utemeljiti. Prišel sem zato jaz Vaš zvest zaveznik, da Vam oznamim Ljudevito vo verolomnost, in da Vam svetujem mogočno vojsko vrediti, ktera bi v kratkem času pokorila nezvesteža.“

Na ta prigovor sklene nemški cesar s tremi vojskami nad Ljudevita iti, in hitro ko se je mladolete začelo, in po planinah sneg zginil, se je ena vojska iz Italije skoz norenske planine, druga iz Saskega skoz Bavarsko in Korotansko, in tretja skoz iztočno krajino in gornjo Panonijo proti Ljudevitu gibala.

Ljudevit je skoro zezvedel, kakošna mu se grozi, in proti italijanski vojski pošlje hrabrega kneza Jaropluka, kteri jo je v savinski dolini potolkel in nazaj v Italijo spodil. Zvesto so mu pomagali pri tej bitki korotanski Slovenci, kterim je tudi tuji jarm kervave žule delal.

Tretja nemška vojska je prišla prepozno zavoljo dalnjega pota, in ni mogla čez Dravo, le srednja iz Sasov in iztočnih Frankov obstoječa je o pravi dobi se Ljudevitu nasproti postavila, in po treh srečnih bitkah čez Dravo stopila. Ljudevit je jo mogel nazaj v svojo močno terdnjavo potegniti.

Nemške čete so plenile horvatsko zemljo, in vse pokončale z mečem in ognjem, potem pa se v svojo domovino podale. Velika množica nemške vojske je poginila pomorom.

Ko so združene frankovske čete nazaj šle, so se Karniolci, kteri so kraj gornje Soče in virov Save stanovali, frijulskemu markgrofu Balderichu podvergli, tudi ena stran Korotancov, kteri so pervlje z Ljudevitom deržali.

Akoravno boj nemške vojske, ni bil brez vsega uspeha, tako vendar ni še bil mir sklenjen.

V mesecu svečanu leta 821 je nemški cesar spet po-

*) O različnosti Belina in Belena bodem drugikrat v posebnem članku govoril.

klical v Achen državni zbor, in mesca majnika so že sopet tri armade pod različnimi poveljniki marširale proti Panoniji.

Med tem umerje častilakomni vojvoda Porina, njegov naslednik je postal na prošnjo naroda in s privoljenjem nemškega cesarja njegov unuk Ladislav.

Mesca oktobra ravno tistega leta je bil državni zbor v Diedenhofen-u, kamor so poveljniki nemških vojsk poslali glase o vojskinih uspehih. Niso se ravno mogli dičiti z velikimi bitkami — plenjenje horvatske zemlje, to je bila vsa njihova slava.

Leta 822 je nemški cesar poslal novo vojsko iz Italije proti Ljudevitu — al slavni vojvoda je bil že skoz pervšnje boje tako oslavljen, da ni mogel vojske vkup spraviti, ktera bi obstala pred silno vojsko Nemcev.

Zapustil je svojo poglavitno mesto Sisek in se je podal na Serbsko. Prizadeval si je Serbe pridobiti za boj proti Nemcom — ali niso ga hotli razumeti.

Edini patrijarh mesta Grado je znal uvažavati veliko osnovo vitežkega vojvoda, in je celi čas vojske podpiral Ljudevita pri zadnji terdnjavi z umetnimi tesarji in zidarji.

IV.

1. „Kaj le sadaj že tri dni vsako noč toliko lučic gori v gradu kneza Ljudemisla, more prav imenitne goste imeti, ali saj mimo mojega hrama morajo vsi jahači, ali ne spomnim se, da bi kdo bil proti gradu potoval. Samo edino človeče je pred nekimi dnevi vprašalo, jeli da je knez Ljudomisel doma“ — tako govori kmet Herkalovič, kteri je ravno pod gradom stanoval, svoji ženki, ko na enkrat nekdo na vrata poterka in kriči, naj se mu odpre.

„Kdo nima mira v tako globoki noči?“ se obregne Herkalovič pogledavši skoz okno.

„Jaz sem, jaz — Marko, inoš knezov, svetli knez še tebe nicoj hoče v gradu imeti“.

„Mene? ha, ha, ha“, se Herkalovič debelo zasmije, „gotovo je sopet vlovil kakošno golobico v kletko, še stari meršavec nima mira?“

„Kolikor je meni znano“, odgovori inoš, „ima knez plemenito zver v jami, in ti moj dragi Herkalovič si povabljen na kolino“.

„Kaj je vlovil — jelena? ali divjega meresca?“ vpraša prav radovedno Herkalovič.

„Vse plemenitejšo zver — junaškega leva, kteri je proti zviti kači branil svoje mlade — smelnega orla, kteri je učil visoko letati svoje mlade“.

„No — govori naravnost Marko! Reci, koga“.

„Znaj mi brate Herkalovič! — Prišel je včeraj kot ubog begún k Ljudemislju preganjan vojvoda Ljudevit. Pri Serbih ni našel pomoči, tudi ni bil tam varen, iskočil je toraj, in ko ubog berač je potoval skoz Horvatsko, kteri je toliko dobrega storil. Pred tremi dnevi pride k knezu Ljudemislju, kteri ga hitro spozná. Prosi ga, naj ga nekoliko dni hrani, ker je jako bolestan, ko se okreva, hoče k gradskemu patrijarhu, naj ga priporoči abaša montekasinskemu, ker slednje dni svojega življenja hoče v samoti preživeti“.

„Moj gospodar ga prijazno prime, ali znaj Herkalovič, njegova prijaznost je mačkinja, kolikorkrat sem ga slišal govoriti: taj kukavni Ljudevit je kriv, da jaz nisem po smerti mojega brata postal vojvoda; da bi ga vlovil, bi mu že pokazal kremplje nemškega orla“.

„Dal mu je knez za prebivališče lepo sobo, pa tudi stražare, da ne more nikamor, pa da bi ravno ne bilo stražarjev, oslavljenega noge ga ne morejo nikamor nesti. — Pa pojdiva, pojdiva dragi Herkalovič, vem, da knez že nemirno čaka“.

2. Bila je jasna jesenska noč. Zvezde so se pogosto uternjale, in daleko po širokem nočnem svetu spelavale. Mirna je bila vsa priroda, in vse se je zibalo v globokem

pariškim, ki z zelenjavo in sočivjem kupčujejo, zakaj le s pomočjo krot varujejo na svojih vertih zelenjad požrešne živali, mnogoverstnih polžkov in mnogega družega merčesa, ki v eni sami noči pokončajo veliko alate, špargeljnov, korenja, zelene in druge zelenjave. Tudi v Londonu tisti vertnarji in vertnarice, ki, kakor naše Krakovčanke v Ljubljani, z zelenjavo kupčujejo (blizu 30,000 ljudi se peča s tem vertnarstvom), ne morejo brez krot biti; 12 krot velja po našem dnarju 8 dvajsetic; v Parizu so pa bolji kup (dvanajst jih velja 5 dvajsetic), zato jih prodajo vsako leto veliko v London. Francozki barantači s krotami jih nabašajo v velike sodce in jih tako pošljejo v London, kjer jih potem z rokami iz sodcov jemljejo in odštevajo vsakemu, kolikor jih kupi, ne boječi se, da bi jih krote pošverkale s tisto scavnico, ktero nekteri mislijo strupeno, drugi pa ne.

Huda ura.

Ljudje navadno mislijo, da od tiste strani, od ktere prva huda ura pride, pridejo potem večidel tudi vse druge tistega leta, in kakor je po prvem germenji bilo: toplo ali merzlo, tako bo tudi vsaki drugikrat. Sploh se bojé ljudje, ako prva huda ura pride od sončnega zahoda, ker pravijo, da take nevihte so vselej huje in je merzlo po njih; nasproti pa jim je ljubše, če grom in dež pride od sončnega zahoda, ker tako vreme ni nek tako hudo, pa tudi ne merzlo. — To pa ni vselej res, zakaj veliko je ležeče tudi na kraji, kjer hudo vreme razsaja, in ravno tista govorica, da se hudega vremena, ki pride od sončnega zahoda, ni toliko bati, je večidel prazna, ker ravno od juga in zahoda privihrajo najhuje ure s točo in viharjem.

Zgodovinske reči.

O starih Karnih.

Spisal D. Terstenjak.

(Dalje in konec.)

§. 4.

Pa kaj boš rekel na odlomek „fastorum triumphalium“, v katerem stoji:

De Liguribus, Vocontis, Salviacisque,
De Liguribus, Stoenis,
De Galleis Karneis?

Tukaj se vendar Karni očitno imenujejo Galli.

Kakor smo našli galske Tauriske v sosesčini Skordiskov, in najdemo Tauriske v sosesčini Norikov, tako tudi nahajamo dvojne Karne: galske, kateri se tudi pri pisateljih najdejo v obliki „Carnutae, Carnutes“ in pa Karne v sosesčini ilirskih Japudov in slovenskih Norencov.

Karni — Karnuti so spadali k onim Gallom, kateri so pod Belovesom v Italijo prišli (Livi V, 34. Diefenbach, Celtica II, 131) in pod varstvom Rimljanov stali. Plini jih imenuje: „Carnuti foederati“.

Njihova prva domovina je bila v sredini Gallije (Caesar „Bell. gall.“ 6, 13). Bili so ti Karni mogočno pleme, in so stanovali kraj Ligera (Loire), kjer je današnja pokrajina Chartrain. Te Karne ali Karnute so že Rimljani leta 585. urbis conditae, ali 118 pred Kr. in sicer po Quint. Aemil. Marku pod svojo oblast spravili *) (Florus lib. 62); na to zmago kažejo fasti triumphales, kakor se vidi iz imen rodov: Ligures, Vocontii, Stoeni, kateri so na čisto drugi strani stanovali, kakor Karni sosedje Japudov in Norikov; — in sicer: Vocontii v „Gallii narbonensis“, Liguri pa v današnjem nizzanskem in genoveškem okrožji. Tam so bili tudi Stoeni (glej:

Forbiger „Handbuch der alten Geog.“ 345, 287. Georgi „Alte Geogr.“ I, 228, obiširniše pri Mommsenu „Römische Gesch.“ II, 161). Karne je še le cesar Avgustus premagal (Appian in Illyr. 16).

Nekteri so hotli iz galskih Sarnov napraviti Karne, al te očitno imenujejo stari pisatelji Sarne, ne pa Karne, in njih stanovališča so bile kraj reke Sarne v Legerthalu (Georgi „Alte Geogr.“ I, 228). Pozivanje na Livija, kateri piše, da je Belloves, med mnogimi drugimi galskimi plemenami, tudi Karnute iz Gallije peljal, daja spet slab dokaz, ker Livi (lib. V) očitno pravi, da ti Galli so se pri Mediolanu ustavili.

Rimski in gerški pisatelji so Gallo dobro poznali.

Gotovo bi nam pri imenovanju Karnov pristavili, da so Kelti, ako bi imeli zato razlog. Al kakor nam norenske Tauriske naravnost imenujejo, pri panonskih pa pristavljajo, da so bili Kelti, tako tudi delajo pri Karnih, in jih prosto imenujejo sosede Japodov, Norikov in Retov. Da ta zemlja od jadranskega morja do Karpatov pred izselevanjem Gallov iz Gallije leta 383 pred Krist. je bila brez stanovnikov, ni res, ker so v te pokrajine prišli Galli se s prvotnimi prebivavci hudo vojskovati mogli. Kdo pa je v ti pokrajini stanoval? Tuski niso prišli čez Mantovo. Tudi od Retov se nikjer ne bere, da bi bili prišli čez Tilavent (Tagliamento), in tudi Veneti niso v zapadu čez Adižo segali. Ilirske plemena pa nahajamo le do Tersta in do zapadnih obehov Krasa. Današnje goriško okrožje od virov Soče, dalje današnje Gorensko je imelo celó druge stanovnike in ti so bili — Karni.

§. 5.

Karne je ločilo od Norikov pogorje, ktero Zilo in Dravo na južni strani spremlja, in se je velelo „alpes carnicae“, pozneje z južnim podaljšanjem „alpes julicae“. Na tem pogorji je stalo „Julium Carnicum“, Juljevo Karnsko, Juljev Kranj, po Juliju Caesaru tako imenovano, današnji Zuglio. Med leti 615 — 630 imenuje Paul Diakon (IV, 40) to mesto „Zellia regio Sclavorum“.

Tudi Schönleben (Annal. I, 39) je bil teh misel, da je stara Karnija segala do Tilaventa. Zmes so utegnile betve ilirskih Venetov, dalje tuskijških Retov in tudi kakošne betvice Keltov stanovati. Al od virov Save do cerkniškega jezera, toraj današnje Gorensko, — od cerkniškega jezera prek čez Hrušico, Terst, Akvilejo, Videm do Terbiža so brez dvombe bile zgolj selišča Karnov.

§. 6.

Iz klasikov tedaj ne dobivamo nobenega točnega dokaza za narodovnost Karnov. Kakošno lice imajo pa topiške imena. Presodimo najpervlje imena gorá.

1. Karvanki, današnje kamniške planine.

Tema tega imena je karv. Po učenem Gilferdingu pomenja karv („Ob otnošenij jazika slavj. k jazikom rodstvenim“ stran 75) „cornutus.“ *) Karvanki toraj: montes cornuti, rogate gore. Karvanki stoji za Karvnjaki, ker planinski Slovenci nj težko izgovarjajo; primeri pohorski: otročanki namesto otročnjaki. Da so kamniške gore rogate, toraj poznavanje celó prikladno, je resnica.

2. Mons Cetius, kterelega lego je že g. Hicinger v „Novicah“ odločil, od cet = breg. Primeri Cetinje, mesto na Črni gori, Cetje, bregovat kraj v terboljski fari, Precetinci, po bregu stoječa vas v fari male Nedelje v sosesčini vasi: Na bregih. V keltščini: coit,

*) Consul (Marcus Aemilius) Ligures et Gantiscos domuit, et de his triumphavit (Aurel. Victor „De viris illust.“ cap. 72).
Pis.

*) V staropoljščini pomenja karv, bik; sorodna je tudi beseda cervus, jelen, toraj cervus, prvotno tudi pomenja cornutus.

cot, zato: „Alpes cotae, cotiae, sansk. kota, mons, cacumen“ itd.

3. Okra. Deblo ok *) sem že na več mestih razložil, in rekel, da pomenja: acumen (primeri pomanjšano: Okič, ime ostrega brega v Halozah); sufiks ra najdeš v besedi iskra.

4. Mons Tullus, od tul, v reziansčini tul, der Nacken slov. tyl, toraj Tul, Bergnacken, primeri: Tulc, breg na Koroškem, Tulčnik, kraj na brežnem tulu, tudi na Koroškem. Analogične poznavanje so: Reber in Rebri, Čelnik in Čelo, kebel in keblaca, nemški: Bergrücken, Bergnacken itd.

§. 7.

Kakor gore imajo slovensko lice, tako tudi reke. Plini piše, da Sava teče „ex alpihus carnicis“. Sava je tako čisto slovensko ime **), kakor Drava, in reki Sava, Savica, je po slovanskih zemljah zadosti. Pa tudi druge reke imajo slovensko lice.

1. Alsa, primeri: Olsa, rečica na Štorskem, od al, ru-dečkast zavoljo svoje barve, dalje: Alym, reka na Ruskem. Zavoljo sufiksa primeri lastne imena: Mursa, Schwarzer, Jarsa = Stark, čes. Hnevska = Zorn, dalje bersa itd.

2. Anasus = Anas, sansk. ana, voda, moravski s protezo Hana, ime vode. Zavoljo oblike primeri osebne imena: Jeras, Joras, Beras, Rabas.

3. Korkoras, polatinčena oblika za Karka, Kerka, od kark, kerk, Bergrücken, Bergnacken, Gebüsch. Da Karka teče iz karka (poljski: kark, Nacken, slov. karke, kerke, über den Nacken hängendes Haar, analogično sansk. griva, collum, slov. griva, Mähne) je resnica. Rek z imenom Kerka je obilno po slovanskih zemljah.

4. Natiso = Natisa, tudi na Ruskem je reka Natisa (Schafarik, „Abkunft der Slawen“ str. 170).

5. Turus, Tur, primeri: Turja, reka na Štorskem, po turu, kakor Štira po štiru zavoljo rjojenja vode.

6. Sontius = Sontja, Sonča, Soča od sôt, krumm, sansk. cunth, claudicare, toraj Sontja, Soča, der in Krümmungen fließende Strom, primeri Sôtlja, reka na Štorskem, ktera tudi vijugasto teče. ***) Sotska, imena krajev vijugastih.

7. Lacus lugeus = jezero log, loško jezero. Na Notranjskem se še o kot u izgovarja na primer: dul za dol, duli za doli, unten. Učeni Hahn piše „Wald, Sumpf und Wasser sind correlate Begriffe“, in res je to; primeri sansk. vana, aqua et silva, tako tudi lôg, lug, Wald in Sumpf, primeri dalje dolnje lužičko: bon, eine walddreiche Grashutung; slovaški: banj, dalje: banja Sumpf, Wasser, Banja loka, Wasserau itd. Že Šafarik je to terdil, da lug, log se rablja v dvojnem pomenu: muža in les. (Slov. Srarožitn.)

§. 8.

Kakor imena gor in rek so slovenske, tako tudi imena mest.

1. Segeste. Plini piše „interiere oppida Carnis: Segeste“. Tako se je velelo tudi mesto Panonov pod Siskom. Panone pa smo spoznali za Slovence.

2. Pucinum, od puca, Magdeburg, današnji dan se veli: Devin, od deva = puca.

3. Tergeste = Tergešte. Strabo jo imenuje „τομή των κάρνικων, vicus carnicus“ (Geog. lib. VII). Tudi Plini je

*) Gora, iz ktere Sava teče, se veli Punca, die Jungfrau.

**) Primeri še imena koroških gor: gregorli ok, brunahen ok itd., to je, Gregors Spitz, Brauner Spitz.

***) V deželo Karnov se sme tudi šteti „fluvius frigidus“, kar je prestava slovenskega imena Ubel s protezo Hubel. Primeri serbsk. Ubao = Ubal, studenec, sansk. abara, merzla voda. Ubel, Ubal, Hubel se zmirom rabi za poznavanje merzle vode „fluvii frigidi“.

postavlja v okrožje Karnov (Plini III, 18). Za slovensčnost imena govori izrek Štefana Byzantinskega: „Tergeste neutro genere oppidum Illyrici circa Aquileam“. „Illyricum“ tukaj stoji v administrativnem zmislu. Appian (in Illyr.) imenuje ta kraj Torgium, toraj torg = terg, Markt, Marktplatz. Tergešte je stareja oblika za Teržišče. Imamo priklade, v katerih še glasnik g pred samoglasnikom ni prelazil v ž, na pr. gerlo = žerlo, Rugeviti = Ruževiti. Stari pomen slovensko ljudstvo zmirom ohranuje govore: Teržaško, na Teržaškem. Utegnil bi se kdo upirati na Štefana Byzantinskega in na Eustathia, ktera pišeta: „Tergeste oppidum Illyrici, Tergeste illyrica urbs“.

Vendar ta opora malo velja. Ammian (XXX. 5) tudi Karnus *) (Carnuntum) imenuje „Illyricorum oppidum“, vendar vsakdo ve, da pod Bečom nikdar niso Illiri stanovali. To poznavanje je v administrativnem in geografičnem zmislu. Ako bi komu ne dopadla moja izpeljava, mu priporočam Mela-tovo: „Tergeste ita dictum, ut quidam existimant, quasi ter egestum, sive eversum!“

§. 9.

Karni so toraj prededje današnjih Karnjcev, metatetično: Krancov. „Ni res! mi smo Krajnci, Gränzslawen“, Märker“, — bode mi velika truma nasproti kričala, in morebiti tudi pisala.

Že sem na drugem mestu v „Novicah“ dokazal, da ni mogoče imena Krajnec iz kraj (Mark, Gränze) izpeljevati po filologičnih pravilih, ker glasnik n spada k deblu in, sufiks je le ec ali ic. Na Gorenskem nikdar ne bodeš čul „Krajnc“, temoč „Kranjc“. Oblika „Krajnc“ je dolenska, in čudno se mi zdi, da jo celo nekteri Gorenci zagovarjajo. Kakor Dolanec čerti nj, tako tudi štirski Dolanec, in govori: strajnski, plajnski, kojn, Strajnsak, Plajnsak namesto: stranjski, planjski, Stranjšak, Planjšek, konj.

Druge pomislke zastran sredovečnega poznavanja „Chreina, Creinamarcha“ sem že tudi v „Novicah“ izpričal.

Ime Kranjsko, Kranjec je toraj stareje, kakor iz časov Karla Velikega ali pa „Sarmatov Limigantov“. Stari Karni, kteri so bili Slovani, so se že veleli Karnjci, metatetično: Kranjci. Slovani v Kanalu pa je sedaj imenujejo — Karnjuce.

V starem svetu so toraj trojni glavni rodovi slovanski stanovali med Adrijo in Karpati in sicer: Panoni, Norenci in Karni. Slednji so prededje Kranjcev, čeravno je mogoče, da v 6. stoletji po Krist. so kakošne rečice severno-slovanskega morja utegnile tudi v zibelko starih Karnov pritekati. **)

Vraža.

Povest za poduk in kratek čas.

I.

Silen direndaj je bil nekega vročega poletnega dne v kmečki oštariji v vasi D. Pred enim tednom se je ravno čez to vas huda nevihta versila; gromelo in bliskalo se je, da so vaščani mislili, da je sodni dan; toča je polje sèm ter tje poklestila, in kar je ona pustila, je huda ploha tako popla-

*) Ptolomaj piše: Karnus, primeri Karnuz, Kernuz pomenjeno Gurnitz na Koroškem, Karn, Kern, karnski, kernski grad starih koroških vojvodov.

**) Opazka. Zastran mesta Segeste piše učeni Katančič (Commentar in Plinium 22): „Segeste sermone Panoniorum Insulam significat“. Ker je že Katančič Panone imel za Slované, ter je mogel ime iz slovanske žive besede izpeljevati. Madžari imenujejo otok siget. Jeli so to besedo Madžari od Slovanov izposodili? Za razlago imena bi vendar služilo ime Sige v šentvidski fari na Kranjskem. Siget, brežič podveliko Nedeljo.